

Előfizetési díj

Vidékire postán vagy helyben házhoz
hordva:

Egész évre	12 frt.
Félévre	6 „
Negyedévre	3 „
Egy hóra	1 „

Egyes szám ára 5 kr.

Megjelenik minden nap, az ünnepeket követő
napok kivételével.

KELET

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPI LAP.

Hirdetési díjak:

Ötször hasábozott garmond sor 6 kr. ára
Bélyegdíj minden hirdetés után 30 kr. Nagyobb
és gyakori hirdetéseknek külön kedvezményt is
nyújt a kiadóhivatal.

Hirdetéseket fölvesznek:

Bécsben: Oppelik Alajos (Wollzeile 22). Haasen
stein et Vogler
Wien
Wallfischgasse nr. 10.

Nyitlertéri cikkek

garmond sora után 25 kr. fizetendő.

Szerkesztői szállítás:

Belső-farkasutca 17. szám, hová a lap szellemi részét illető
közlemények czimzendők.

Az értékesb cikkek díjaztatnak.

Kéziratok nem adatkak vissza.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereskedése, hová az előfizetések és hirdetések
küldendők.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

A

„KELET”

politikai és közgazd. napilap

1873-dik évi folyamára.

A „KELET” előfizetési ára:

gy évre	12 frt.
Félévre	6 frt.
Negyedévre	3 frt.
Egy hóra	1 frt.
Egyes szám ára	5 kr.

A lap szétküldésénél előforduló zavar
kikerülése tekintetéből vidékről 1 hónapra
előfizetést nem fogadhatunk el.

Az előfizetés pénzek, legcélszerűbben pos-
tai utalvánnyal, kiadó Stein János könyv-
kereskedésébe küldendők.

Nyolcz egyszerre beküldött előfizetés után
tiszteltepéldánnyal szolgálok.

A „KELET” kiadóhivatala.

Egy röpiratról.

II.

(B. K.) Megkísértettük a mult alkalom-
mal, rámutatni a kezünk alatt levő röpirat
alapszeméjének ferdeségére; ugy hisszük, fe-
lesleges az érvek egész sorát a harciba hoz-
nunk ellenfelünk legyőzésére.

A gondolat, hogy pár század mulva „Kár-
pátoktól le az Adriáig” csak magyar szó zeng
az ajkunkon—lehet ránk nézve kecsesítő, de hová
tettük nyugalmát és békés fejlődését a honnak,
ha ama boldog századokig elégtelenség és
panasz zúg felénk az ország kétharmad részé-
ből? Vagy miként fogjuk e tervet keresztül
vinni, midőn alkotmányunk a népuralmon nyug-
szik és mi népeinket akarjuk vele nemzetiégi
jellegéből kivetkőztetni? Ujra mondjuk, a

népirtáshoz csak az önkény ért és ez nem fér
össze sem fajunk ősi jellemével, sem korunk
dicső szülötte, az egyéni szabadsággal, mely fő
forrása az élő civilizált népek rohamos hala-
dásának. Ha Poroszországot germanisálni tudott,
ezt zsarnoksággal tette s ha most tüzzel vas-
sal ront Elsass Lotharingiának, ezt egy colos-
salis hatalom, egy lctiport ellen kis részével
teszi; de mi ha tennők ezt, a számra kisebb
tenné a nagyobbal; nevelnénk nemzetiégeink
minden fiából egy-egy halálos ellent, ki lesné
az alkalmat, midőn megbosszulja magát azon,
ki az anyatejjel vérbe nevelt nyelvet némita-
ná el benne. Nem volt pedig oly felforralt
düh, mely ne lelte volna meg az alkalmat a
bosszura.

Ezek után azonban megforditná ellenem
érvét a röpirat szerzője s azt mondaná: ha
mi nem tesszük magyarrá a nemzetiégeket,
egykoron ők fognak kiirtani minket, hisz na-
ponta látjuk az agyarkodást ellenünk, halálos
kardként függ felettünk a panslavismus és da-
coromania eszméje.

Való, hogy az oly eszmék, melyek hosz-
szu időn keresztül meggyökereznek a nép ke-
délyében, előbb utóbb diadalra vergődnek s ez
ugy lehet a nemzetiégi eszményekkel is.

Itt azonban nam tévesztendő szem elől,
hogy az egy románság kivételével, nemzeti-
geink oly egyesüléseket terveznek, melyekben
lesz holmi ösrokonosság, de nyelvesség tekin-
tében (mi a nemzetségre nézve a legfőbb té-
nyező) aligha létesülhetne nagyobb egyöntetű-
ség, mintha a magyar ázsiai rokonaival alkot-
na egy államot. Horváth, szász, tóth, román,
rácz, szerb, ha miveltég utján kikerülnek a
demagógok kezei alól, befogják azt látni, hogy
szébben fejlődhetnek egy szabadelvű magyar
kormány, mint az orosz kancsuka alatt. Tö-
lünk függ, hogy erről meggyőzzük a nemzeti-
segeket; az a nép, mely nyugodtan érzi ma-
gát egy méltányos kormány alatt, nem fog
őhajtozni más uralom alá, sőt vérét kész amaz-
ért ontani.

Ép ezért hazánk fennállása érdekében
csinján kell elbánnunk a nemzetiégi kérdés-
sel; béke és nyugalom kell nekünk mindenek
felett. Oly hatalom, mely méltányos tud lenni

alattvalói iránt, nincs rá eset, hogy elpusztul-
jon, ha csak önmagának nem tordit gyilkot.
Ez okból nincs miért féltünk fajunkat; visz-
szanyertük alkotmányunkat, az erő kezünkben,
ha mi nem játszuk el, más bizonyára nem ve-
szí el tőlünk. Sok századon át ostromolt az
erős németiség és a hatalmas török és nem
pusztultunk ki; most a német szövetségünk
s ha a muszkától tartunk, a török is. Ki tud-
ja élnénk-e még, ha az erőszak politikája ránk
zúdította volna a határaink közt levő nemze-
tiségeket is? A méltányosság barátunknak tar-
totta őket a multban és az barátokká teszi
őket a jövőben.

Kis hitű, ki megretten a hon területével
játszó üzemektől. Az angol királyság nem resz-
ket, midőn saját engedelmevel gyűléseket tar-
tanak a republicanusok, mely szónak a neve
aláíratásáért nálunk börtönbe jutott Lovassy
és 13 év mulva respublicát hangoztatott az
egész országra. Hadd beszéljenek a demagógok
nyíltan, de ha tesznek, mutassa meg a magyar
állam, hogy van ereje tekintélyének fentartá-
sára, más felől azonban ki kell elégíteniünk
minden követelést, mely a jogosság mértékét
megüti. És e tekintetben nincs veszedelmesebb,
mint a félrendszeres politika; ha egyszer tisz-
tában vagyunk azzal, hogy nemzetiégeinket
nem akarjuk, nem akarhatjuk átváltoztatni, ek-
kor neveljük őket, mert a buta ember vesze-
delmesebb a mivelté, a megkezdett uton ha-
ladva jövőre is adjunk meg nekik mi nden jogot
mit állami létünk veszélyeztetése nél-
kül adhatunk. Ez lesz a békesség, jövőnk biz-
tosításának politikája.

Mi a röpiratnak több részét illeti, a ki-
tűzött célhoz mértén javaslatokat tesz az ide-
gen nemzetek magyarosítására. Eltekintve azok-
tól, melyek az erőszakoskodás bélégetét vise-
lik magukon, a könyvecske sok életrevaló in-
dítványt tesz. Ezek közt a magyar dalok ter-
jesztése a katonaság közt, hölgyeink közremű-
ködése a magyarnyelv terjesztésére, díjmentes
névmagyarosítások stb. oly dolgok, melyek
nem sérthetik a többi nemzetek érzületét.

Azonban alig remélhetni sikert a szerző
terve szerint a társadalmi uton eszközlendő
magyarosításoknak. A népek többnyire csak

akkor tevékenyek, ha veszély fenyegeti őket;
a magyar ruha és nemzeti szín, drága kincsek
voltak, míg mást lehetett vele boszantani, most
azonban kevés ki lelkesül érettök.

És ez természetes fejleménye az új vi-
szonyoknak, melyekből senki sem következtet-
heti azt, hogy a támadás idején nem lesz a
magyar nemzet a régi.

— Országgyűlés. B.-Pest, febr. 10. A bel-
ügyminiszterium költségvetése hat napi tárgyalás
után végre ma befejeztetett. Az erdélyi csendőrség
ügye felett folyt vita vette igénybe a háznak mai
ülését is majd teljesen. Időnk hál' istennek, van elég.
Szóltak Orbán Balázs, ki a csendőrség rögtöni meg-
szüntetését kívánja, Bakcsi, Csiky Sándor, Kiss Já-
nos és Móricz Pál mindannyian ugyanily értele-
ben. A jobboldalról Nehrebeczky Sándor jelezte rö-
viden a kormány álláspontját, míg Paczolay János,
Eitel Frigyes és Schreiber a pénzügyi bizottság ja-
vaslatát indokolták. A baloldaltól egyedül Makray
volt az, ki belátta a csendőrség rögtöni megszünte-
tésének hátrányait, de azért mégis oly javaslatot
terjesztett elő, mely egyértelmű a rögtöni megszün-
tetéssel, a mint ezt a miniszterelnök nyomban be is
bizonyította. A ház szavazás utján a pénzügyi bi-
zottság javaslatát fogadta el.

A mi a vita érdemleges tartalmát, illeti, két-
séget sem szenved, hogy az erdélyi csendőrség ügye
anomalia. Az ország fizeti e csendőrséget — s a
hadügyminiszter rendelkezik felette. Reméljük, hogy
a kormány, ma tett ígérete szerint, minél előbb fog
gondoskodni a zavar megszüntetéséről, és ha nem
tenné, az erdélyi képviselők erre valószínűleg már
közelebb emlékeztetni fogják.

Az egészségügyi tanács költségeinél majd hogy
meg nem ujt a pénteki vita. Oláh Károly részle-
tesen elősorolta a tanács hiányait, s már Patrúány
is felállott, de látván a ház türelmetlenségét, lemo-
dott szólamai jogáról.

Végül a levéltárak ügye intéztetett el Hor-
váth Mihály az országos főlevéltárhoz a pénzügyi
bizottság javaslata ellenére a főlevéltárnok kinevez-
tetését javasolta, míg Lázár Ádám csak a tavaly
megszavazott összeget kívánta ezuttal is felvételni.
A ház a pénzügyi bizottság javaslatát fogadta el.

„KELET” TÁRCZÁJA.

A legyőzhetetlen.

(Egy felolvasás után.)

Pétrouche N. E.

(Folytatás.)

Elmultak az óriás, a megdöbbentő nagyságu
növények, elvesztek a roppant állatok, a szörnyek;
s minden a mi volt, van: küzdelemben élt és küz-
delemben halt el.

Az állatok, midőn már a föld megteritette
aszalát növényekkel: eljöttek és lakmároztak azon.

Az állatok a növények okozatai és az okozat
legokosabbja: az ember, oka lesz az oly növények
halálának, melyek neki nem szükségesek és ezzel el-
kergeti az asztal mellől azon állatokat is, melyek ez-
lött, vele, hogy ugy mondjam egy sön és egy kenyé-
ren voltak.

Ha lényegében vizsgáljuk a dolgot, az emberek
fejlődése szellemi elhaladottsága, eszméi, okául leg-
nélkülözhetetlenek szükséglete, a Graminea tűnik fel,
a legmagasabb, a legmegközelíthetlenebb polcon.
A növényeknél is meg van az életközdelem s
ugy látszik, hogy azon növények részére dől el a
győzelem serpenyője, melyek, mint az állatok tár-
sultak.

A Gramineák, miként az ember, társaságban
élnék. És ezen társulásnak kezdetben nem az ember
volt oka: de sokak előtt ugy tűnhetik fel, miután
az embertől történelmileg be sem látható időben,
hogy ugy szóljak, egygyé volt forva a két élő.

Az emberre nézve leghasznosabb a rozs.

Miért nem inkább a buza, tengeri vagy rizs?
Azoknak is meg vannak fogyasztók. De vajon meg
lesz-e a földnek mindig az az állapota, hogy ezek

nagy igényeit ki is elégítse? A felelet csaknem az,
hogy nem,

Mióta a Libann nem ad cedrust a teplotok
építéséhez; mióta Görögország jubarfái nem járlnak
többé „a csengő iver” készítéséhez; mióta Európa
tölgyrengeteget eltűntek; azót megváltozott a föld
arca; megváltozott annak élőlé: a növény és állat.
Az ember is leesik az égből s a földön önmagára
néz: lehajítja fejét, mint a gabona, midőn megérett;
és szerényen a földre fog simulni, mint azon fűszál,
mely most lábai alatt lehajlik; és felemeli a kenye-
ret, mint most a pap, a templomban az ostryát.

Azon kenyer, mely a történelem végéig kíséri
az embert, bizonyára roszból fog készítettetni. S va-
jon miért?

(Folyt. köv.)

A Kisfaludy-társaság közlése.

Február 9-én.

A Kisfaludy-társaság a Kisfaludy Károly szü-
letése évfordulóját megelőző vasárnapon délelőtt 10
órákor a magyar tudományos Akadémia dísztermében
XXIV. közgyűlést tartotta.

Talán a farsang fáradaimat következtében ma-
radt távol az a hölgykoszorú, mely minden ily al-
kalommal az akadémiái díszterem karzatát elfoglal-
ja; ez izben csak a terem első széksorai teltek meg
hölgyekkel, a terem többi helyét irodalombarátok és
az irodalom iránt lelkesülő tanuló ifjúság töltötte
be. A tagok közül csak a Budapesten lakók jelen-
tek meg.

Pontban 10 órákor Toldy Ferencz elnök a kö-
vetkező beszéddel nyitotta meg a közgyűlést:

Tisztelt gyűlekezet!

Dicséretes szokásuk az a tudományos és iro-
dalmi testületeknek, hogy elhunyt jeles tagjaik ér-
demeit a kegyelet és hála művei által nemzeti-
emlékezetében fenntartani törekcszenek, intő például, és
buzdításul egyszersmind, a könnyen feledő maradék-
nak. De hát bevárjuk-e mindenkor a jelesek halálát,
hogy azért, a mi hasznosat és nemest egy hosszú éle-

ten át mivelték, sőt folyvást mivelnék, majd sir-
jokra tegyük le a koszorút, akkor hálálva meg hű-
ségüket és sikeres munkájukat, mikor azt többé nem
folytathatják? Mikor a szeretet és hála szava hozzá-
jok töltsé le nem hat? Ime a régiség szobrot emelt
élő jelesseinek, jutalmul a nemzetet emelő és dicső-
ítő tetteikért, és emlékeztetél egyszersmind a kor-
társaknak arra, hogy a hálaemlék ugy érdemek tevé-
sére kötelez. Az újabb nemzetek nem ritkán követik
a nemes és hasznos példát: ne kövessük-e mi is
azt? S ha szobrot nem emelünk is élő nagyjaink-
nak, akkorra halasztva e nemót a dicsőítésnek, mi-
kor a halál s az idő alakjaikat azon magasságra
emelte, melyben nevek tisztá tükrét a pártszenvéde-
ly és irigység lehellete többé el nem éri: de ne él-
jünk-e mi is a tudomány, az irodalom; a művészet
szabad államában, bizonyos eseményszerű alkalmak-
kal arra, hogy az élőknek is nyujtsuk elismerésünk
zálogjeleit, haládjul azért, a mik nekünk eddig vol-
tanak, és erőt adó s vigasztaló biztatásul a pályán
izzadók és küzdőknek: hogy a mely áldozatokat a
közügynek hozandának, méltatva lesznék életükben
még, s hogy öregsejüket a szerető elismerés vidor
és melegítő sugaraival felderítendi.

Nekem, tisztelt gyűlekezet, azon szerencse ju-
tott ez órában, hogy nem fájdalomnak kell hangot
adnom valamely keserítő veszteség felett, mit ten-
nem, mint társ és barát annyiszor felváltam hivat-
va; hanem igen is, hogy élő jelesnek nyujthatom
ez intézet képében az elismerés zálogát; hogy nyujt-
hatom annak, kinek hosszú, kitűnő és sikeres mun-
kássága költségzetünk virágzását, töbet mondok nem-
zetiiségünk nagy ügyét hathatósan előmozdítván, nem-
zete tapsaiban, sőt a nemzetiel magát anonító feje-
delem elismerésében is részesítettett azon emlékeze-
tes napon, midőn kevés havak előtt a világot ábrá-
zó deszkákon századik művét mutathatta fel. Nem
holtat kell fájdalmas érzések közt dicsőítenem: él
az alkot és terem folyvást, sőt köztünk van, uraim,
kinek ma koszorút nyujthatok, kit önk előtt a tisz-
telet és hála szavaival üdvözölhetők: Szigligeti Edu-
árd. (Eljenzés.)

Tisztelt gyűlekezet! Nem az írott munkák
nagy száma, nem e nálunk rendkívüli termékenység
az, mely szerint társunk érdemét mérni kívánom; —
még nem is a benső becs összege és sulya, melyhez
magához is a változó izlés és haladó idő különböző
mértékét alkalmazván, az különbözőnek találhatatik
és fog találtathatni idővel kétségtelenül: hanem
az ő költői, írói és hazafiúi össze-
munkássága, e hosszú életnek hatása szinklítésze-
tünkre, színűgyünkre, és a melynek első vonalban
szolgált, nemzetiességünkre, az, mely Szigligeti homlo-
kára nem egyedül az írói, hanem a polgári érdem
koszoruját is fűzi.

Mert, uraim, azon ügy, melynek a mi társunk
egész életét és munkásságát áldozta, nekünk ma-
gyaroknak több; nekünk más, mint azon nemzetek-
nek, melyek nemzetiége, az egy nyelvű nép roppant
száma, politikai viszonyaik alakulása és szerencsésb
előzmények folytán soha veszélyben nem forogha-
tott, nem forgott. — Azoknál irodalom, költészet,
szinűgy a cultura, a szellemi felsőbbbség s az anyagi
gyarapodás ügye, ügye az ezeken alapuló hatalom
és dicsőségnek: a hatalom maga. Minekünk ez öt-
milliónyi kised népeknek, melynek a sors e világésztt,
e nagy és egymással rokon népek hazáját mutatta
ki hazául; melyet, a kelet népét, egészen másnemű
culturájú népek közé sodort, — természetes örökösei
közé egy régi miveltégnek — melyet azoknak csak
folytatni kellett; nekünk pedig, ha elveszni nem
akaránk, ezer év óta folytatott és soha be nem fe-
jezhető küzdelem közt kellett és kell kivívunk;
nekünk, kiknek egy kézzel kifalé államunkat, a má-
sikkal befelé nemzetiességünket folyvást kell védünk;
nekünk, uraim, irodalom, költészet, művészet nem
csak mivelő eszköze szív és elmének, erkölcs és ér-
zületnek, hanem első sorban a nemzetiességnek és így
nemzetünk lételének fennmaradásának alapfeltétele,
a költségzetnek pedig egyik legmivelőbb, a nemzeti
érzést leghathatósban kelő és tápláló ága a szinköl-
tészet, de csak ugy, ha a színészet által élővé
és tömegekre közvetlenül hatóvá tétetik.

Karolina Augusta királyné.

(Szül. 1792. febr. 8. † 1873. febr. 9.)

Az uralkodó ház mely gyászba borult. Karolina Augusta császárné s királyné, Ferenc király özvegye, e hó 9-én elhunyt.

Az uralkodóházat egy év leforgása alatt már a második gyász éri.

Karolina Augusta királyné, néhai Ferenc király negyedik neje és 1835. mártus második óta özvegye, vasárnap délnél két heti betegség után halt meg. Ő felsége mult hó 25-én meghülés után könnyű betegségbe esett, mely kevés nap múlva gyomor epélásra változott, azonban csak esékely erővel jelentkezett. Noha ő felsége magas koránál fogva a legkisebb betegségnek is nagy aggályokat kelle támasztania, legfelsőbb körökben mégis ama reményt táplálták, hogy a beteg megint fel fog gyógyulni, miután már f. hó 1-én és 2-án a veszély lényegesen csökkenése állott be. De már más nap epés kihányások mellett némi láz növekedés mutatkozott, mely rövid javulás után nagyobb fokra emelkedett és hágyadsággal volt összekötve. Mind e körjelenéseket, melyek már magukban véve is elég aggályra szolgáltattak okot, a kezek és lábak megdagadás és az erők folytonos csökkenése még veszélyesebbé tévők. Szombat délután a beteg állapota óráról órára rosszabbult és a halál előjelei mutatkoztak.

A királyné este 8 óra után eszméletét veszte és nem is nyerte azt vissza többé.

A király, Rudolf koronaherceg, valamint az uralkodóház többi tagjai, a beteg Ferenc Károly főherceg kivételével, már korábban megjelentek a beteg lakásán és mellette virasztottak, minthogy az orvosok nyilatkozatai szerint a halál bekövetkezését minden órában várni lehetett.

A család tagjai csak vasárnap reggel 6 órakor hagyták el a betegszobát és elköltöztek reggeli után azonnal visszatértek ismét. Délután 10 órakor görcsös rángások mutatkoztak, az érverés lassabb és a lélegzés nehézkes lett. Nem sokára bekövetkezett a végvonalas is, mely egy óránál tovább tartott, néhány perccel 11 óra után Ő Felsége megszűnt élni.

A haláleset az uralkodó családot mélyen le-sújtotta, a jelen volt tagok a halott ágya mellett térdelve, egy negyed órái imádság között töltötték azután elhagyták a császári burgot. A halott mellett csak annak gyóntató atyja és ápolásával megbízott két szürke néne maradt hátra.

A gyászbir azonnal távirati uton a Gödöllőn időző királynéval és valamennyi európai udvarral közöltetett és már délután megérkeztek a részvét nyilatkozatok.

Az elhunyt teste ma délelőtt be fog balzsamoztatni, valamint ugyanekkor fognak kiadatni a főudvarmesteri hivatal intézkedései a halott kiterítése és eltemetésére. Az udvari gyász bejelentése csak 11-én történt meg; az udvari színházak a temetésig zárva maradnak.

Az elhunyt császár-királyné, néhai Miksa, ba-

fejéreműjét a Körös vizében s melyben Egressy; mint színészvendék, az önjarta színlapokat ki is hordta, festéket tört a disztícnok s este a lámpákat gyújtotta meg — uraim, mosolyoghatnánk az ily képeken, ha e komikai helyzetek hátmögé oly fen-sóges nem volt volna: mert tehetséges, komolyférfiakat tüntetett fel, kik önként mondvá le a kényelmes középszerről, vidoran végzik az alacsony munkát is, hogy nagy és nemes elhatározások tárgya egykor boldoguljon és általuk boldoguljon.

Csodálhatjuk-e, hogy Szigligeti az eszme ily hőseinek környezetében, a leverő jelennel s az el-remitő multtal szemben, nem vált meg a pályától akkor sem, midőn érezni kezdte, hogy — nem ugyan előadó színésznek, de igen szinköltőnek született, képesnek a magyar színt az idegen közönségek nyűge alól fölmenteni? Nem vált meg, érezve, hogy csak mint színész élhet oly iskolában, mely a szín-nek minden titkaiba avat, s melyek ismerete nélkül a külföld kedvelt divatcikkeivel versenyt futni, ezeket hazai és magyar életű művekkel kiszorítani, nem reménylhetne. Nem vált meg, dacára a tantiemet nem ismerő kornak, hanem maradt és tanult és dolgozott, bukdácsolva, de mindig újra felegyenesedve; egy-egy hibás darabot két-két jobbal elfelejtetve s ekép magyar tárgya és jellemű művei nagy számával a dráma minden nemében, a közönség figyelmét is mindinkább lekötve s az eredeti szinköltészet iránti bizodalmat biztosítva, míg valahára a színészeti országos institutivá lett, rendeltetését, melyet annyiszor jeleztem, híven betöltve.

És: hogy ez már így van, hogy drámánk oly hathatós lendületet vett, hogy színészetünk — ha nem is oly gazdag többé nagy talentumokban és nemzeti lánglelkességek által emelt hazafiakban: de hogy többen emelkednek ki ma a középszerről, hogy előadásai annyi ceint, oly szép összhangzást mutatnak, hogy a világ nagy költői, s a mi jeleinknek néhez művei egészletőkben oly szerencsésen nyerne új életet; hogy eredeti szinköltészetünk díszlik, kedvetelük dívalban van; hogy színészetünk általános-

for király leánya a csillagkeresztes rend legfőbb védasszonya, született 1792. február 8-án. Ferenc királyal egybekelt, meghatalmazás útján Münchenben 1816. október 29-én, másodsor pedig személyesen ugyanaz évi november 10-én Bécsben; magyar királynővé koronázott 1825. sept. 25-én. Az elhunyt királynő jóságát Kolozsvár városában több emlék tanúsítja; az ő nevét viseli a helybeli országos „Károli korbáz”, az ő és Ferenc király itt létének emlékére van emelve a nagy piaczon levő emlékoszlop. Béke poraival!

BELFÖLD.

Déva febr. 8. 1873

A „Kelet” ez év 16. számában egy női tollal írt, czikk felemlitvén az itteni alreáltanodában az ősz óta naponta — a tanárok részéről, — nagy, a közönség részéről azonban annál lanyább buzgalommal tartatni szokott ingyenes, „a felnőttek oktatását” czélzó előadásokat (közbe legyen mondva, részvétele miatt már be is szűntetett) olyas valamit hoz a napvilágra, minek czélja, — habár a couliszák mögött, — nagyon könnyen kitalálható misztificatio, vagy pedig a „hallgató” tájékoztat-lanságát árulja el.

Ugyan is megemlíti a tisztelt b a j u s z o s *) „hallgató” hogy az 1871-ben életbelépett alreáltanoda létesülésében legfőbb érdeme: Lehman Róbert urnak van! — ezen merész állítással szemben önként jutott eszembe következő adoma:

Az Istenben boldogult Bach-korszakban, Schwarzenberg Nimród herceg, egy ilyen, „uri passio” alkalmával, megemlékezvén azzal, hogy hát Erdély kormányzása is „többek között” reá van bízva, s az ottani Grenzer iskolába ment, a holott is, a Schullehrer magas személye előtt, egyik tanítványától kérde: megtudnád fiam mondani, ki találta fel a puska-por? mire a fiu mekegve, hátulról azon sugát hallá: Schw: Schw: — — a fiu pedig alkalmassal a jelenlevő herceget tartván a tudás legfőbb kútforrásának, kipottyanja: Schwarzenberg! mire a megzavarodott tanító mondá: a herceg ő felsége ugyan nagy tudós, nagy ember, de a puska-porot még sem ő találta fel. —

Vannak Lehman Róbert úri barátomnak érde-meai az itteni alreáltanoda létesítésében elvitázhatlanul, mindazonáltal Lehman barátom ez ügyben csak is az 1871. tavaszán tartott megyei bizottmányban pendítette meg ezen ügyet, akkor midőn ezen ügy már „fait accompli” volt! — Ugyan is ebben a legfőbb idem a megdicsőült nagy hazafi: báró Eötvös József, ki felhőgván Hunyad-vármegye socialis és political helyzetét, mindjárt kezdetben Hunyadmegyét szemelte ki gondoskodása főtárgyául, továbbá 1869-ben — midőn Eötvös báró Alvinczen volt, — azon alkalommal lett ezen, reánk nézve oly üdvös kérdés megoldva, még pedig akkori osztálytanácsos, — most országgyűlési követ — Molnár Aladár, és itten Déván főispán Baresay László urak által! Élesztvén ezen nemes buzgalmat folytonosan és szakadatlanul, bizonyos Hunyadmegyei

*) Csatlakozik e levél t. írója, mert ama tudósítást valóban nő írta. Szerk.

szellemi szükségé, a fővárosi nagy és művelt társaságnak is egyik élvezetkikké vált, s anyjává egy a haza minden részére elterjedt nemesebb szin-ügynek, mindezt, nem ugyan egyedül, de tekintélyes részben nem-e nekem tisztelt barátom Szigligeti Eduárd! a te vezető gondjaidnak, a te huzamos és lankadatlan elméleti és bírói munkásságodnak, nem-e a te szinműveidnek melyekkel nem kevesebb, mint husz ízben arattad az elsőség koszoruit, köszönhet-jük-e?

Igen is, tisztelt férfin! ezek a te érdemeid, melyeket elfoglaltság nélkül s őszinte elismeréssel e fénys gyülekezet előtt hirdethetnem szerencsének érzem magamat. Benne éltem én mindég művészeted hős korában, láttam ama nagy elődeidet a sok-szor reménytelen küzdelem közepette ismertem a forrást, melyből ők lelkesedéseket merítették, s e csodálandó kitérést a tövisekkel rakott pályán: Te az ő méltó utódjok vagy. Szerencsésebb nálóknál, megérdemeltad a méltó elismerés és jólét jelen korát: de nem feledéd soha, hogy csak az a koszoru nem hervad, mely új, meg új munkákat által ismét és ismét kiérdemeltetik. Éljen tehát soká és boldogul, láss minél hosszabb, vidor és termékeny öregseget, hogy új, meg új koszoruidat soha elhervadni ne lás-sad. Ezt neked, ezt nekünk adja meg a magyarok Istene! (Éljen!)

S ezzel a Kisfaludy-Társaság huszonegyedik közlése meg van nyitva. (Hosszas éljenzés.)

E megéljenztet megnyitó beszéde után Greguss Ágost olvasta föl titkári jelentését a Kisfaludy-Társaság lefolyt évről.

Ezután Győry Vilmos egy költemény-párt olvasott fel. Közös czímük: „Két kép” az első „A remete,” a második „Az apostolok.”

E nagy tetszéssel fagadott költemények fölolvastása után Szigligeti Ede egy humorteljes beszélyt olvasott föl: czíme: „Másvilági bűnhődés.” E beszélyben Szigligeti a nemzeti színház meghalt szereposztója személyében a spiristikát igen elmésen ki-gunyolja.

Gregus Ágost „Fölbredvén” czimű tankölte-ményt olvasott föl.

clique és a párt által minden uton s modón gyanusi-tat tanfelügyelő Szeremley Lajos! — mindezekről, pontos és megcáfolatlan tudomásom van épen az akkori időből, az az 1869-ből, tehát 2 évvel a Lehman barátom első fellépése előtt.

Elég az hozzá, említettem urak ügybuzgalma, a megye intelligentiája böles határozata is, a kormány mélyen belátó jóakarata által égetően szükség-ség, alreáltanodánk létrejött 1871 őszén, még pedig elvitázhatlan szellemi sikerrel, mit kizárólagosan és egyedül csak, az itten működő kitűnő tanár urak szakképzettségöknek és ügybuzgal-moknak köszönhetni! — félhetni azonban, miszerint a tanár urak szakképzettsége és buzgalma hajótörést szenved a magyar jellemmel járó „szalmatűz” átkán! mert már is észlelhető az eleinte teremő tűzzel élesztő megye közönsége buzgóságának apadása ezen, (mindnyájunkra nézve életkérdésben, sőt — nem félek kimondani, — a kormány hanyagsága! vagy hogyan nevezhető mésként azon eljárás, miszerint a megye bizottmánya által még a mult év szeptember havában megerősítés végett fölterjesztett szerződés, — egy a reáltanoda helyiségének építését czélzó telek megvásárlását illetőleg, — még mai napig sem érkezett le! pedig hát s a j a t pénzünkön eszközölni kívánt szerződés! — most, midőn a tavasz már itt van; ez ősz kezdetén pedig megnyi-lan az alreáltanoda III. osztálya, s nincs hol, mert az eddigi bérlek nem bir annyi helyiséggel, hogy már a jelenlegi legszerényebb szükségletnek megfeleljen de sőt, a kormány által adományozott természet- és ásványtani eszközök helyiség hiánya miatt veszélynek vannak kitéve, hát hová fognak helyeztetni a jövő évben okvetlenül szükséges vegytani szerek, eszközök stb.?

Minden elvesztett nap pedig kiszámíthatlan szellemi kárral jár reánk nézve, mert Hunyadmegye et hnographiai és szocialis viszonyai eladázhatlanul követelik, miszerint az itten oly szép kezdet-tel és nagy anyagi áldozattal megindult alreáltanoda főreáltanodává nőjje ki magát, mire tiszteltel kívántam a közoktatási miniszter kiváló figyelmét felhívni, mert hogy Fiumé, Lőcse, Temesvár, Szeged és Pécsesl egy sorban, Erdélyben Székely-Udvarhely szemeltetett ki főreáltanoda felállítására, az alkalmassal a helyi viszonyoknak nem esmeréséből származhatott csak, holott Déva illetőleg Hunyadmegye — a legkevésbbé sem beszélve „pro domo” a tények kérelhetlen logikájánál fogva, jelenben Erdélyben az egyetlen vidék a hol főreáltanoda felállítása feltétlenül szükséges! ! s ennek bebizonyítására, — hacsak nem akarunk „aus der Schule schwärzen” — elég lesz fölemlítenem, miszerint e megyében már is léteznek Piskin, Pusztakalánban és Petrosenyen több 1000 munkás kezét foglalkoztató gyártelepek, a legközelebbi jövőben létrejön Vajda-Hunyadon még nagyobb gyártelep, és Batizon czukorgyár! — mindannyi hatalmas contingens a reáltudományokra.

Lázár Farkas.

Külföldi szemle.

Ausztriában a választási reformról legújabb-an az hallatszik, hogy az előterjesztés késepelemét

Tóth Kálmán másodtitkár az 1872-diki pályázati eredményről tön jelentést. Az elméleti pályadíj („Kivántatik a drámai középfajok elmélete”) az egyetlen pályaműnek kiadott. Fölbontatván a jelí-gés levél, Névy László tűnt elő annak szerzőjéül. — A költői beszély díjára négy pályamű érkezett be, jutalmazandónak ítéltetett a második számú, melynek czíme: „A delibábok hóse”; az első, melynek czíme: „Régi láng,” dícséretre méltatott. Fölbontat-ván a jutalmazott pályamű jelíges levele, a név helyett ez volt olvasható: „A jutalom az írói segély-egylet.”

Ezután Vadnai Károly a jutalmazott pályaműből három mutatványt olvasott föl. Az egész-séges humor itt-ott éles guny és találó rajzok folytonosan derült hangulatban tartották a közönséget és a szerző nevének találgatása sokakat foglalkoztatott.

A felolvasás után az elnök fél 1 órakor befejeztnek jelenté a közgyűlést.

A Kisfaludy-társaság tagjai ülés után kedélyes lakomára gyűltek össze a „Hungária” fogadóban. A diszlokoma természetesen nem mulhatott el szám-os felköszöntések nélkül. Toldy Ferenc elnök a királyi családot ivott, Zichy Antal Toldy Ferenczért s fiáért — ki a társaságnak új tagja lett; a budavárosi ünnepélyi küldöttség tagja Peregrini a test-vér főváros egyetértésére emelte poharát, Győry Vilmos Hunfalvyra, Tóth Kálmán a két új tagra Toldy Istvánra és Berczik Árpádra, Vulcanu az új kültagra Ring-Mihályra. Az ünnepély e kedélyes utó-játéka szellemes eszmecserében sokáig tartotta együtt a tagokat s mi csak azt sajnáljuk, hogy Pest városa nem tanusított a szép tudományok iránt oly érdek-lődést, mint Buda mely egy küldöttséggel képvisel-tette magát az „él magyar áll Bnda még” költőjé-nek emlékünnepélyére, holott Pest — mely Kisfa-ludy Károly első műveinek bölesője volt — távol-maradásával tündöklött.

